

Háros Antal és Körösi Henrik: A magyar fogalmazás vezérkönyve. (*Népiskolai Egységes Vezérkönyvek*. Szerkesztik Körösi Henrik és Quint József. — 5.) Bpest. (1927.) Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (N. 8-r., 128 l.) — Ara 4:40 pengő.

Dr. Pintér Jenő: A budapesti tankerület 8. számú értesítője. 1926—1927. Bpest, 1927. Franklin-Társulat ny. (N. 8-r., 52 l.)

Mitrovics Gyula: Szanálás és nevelés. (Különlenyomat a *Magyar Pædagogia* 1927. évf. 1—2. számából.) Debrecen—Bpest, 1927. Csáthy Ferenc rt. egyetemi könyvkereskedés. (N. 8-r., 10 l.) — Ara 50 fillér.

Bardócz Pál: A népiskolai tankönyvek szerkesztéséről és bírálatáról. (Különlenyomat a *Magy. Tan. Orsz. Szövetsége* hiv. közlönyéből.) Bpest, 1927. Thalia—Kultúra rt. ny. (N. 8-r., 32 l.)

Kenyeres Elemér: Pósa Lajos a gyermekszobában és a kisdédóvóban. Bpest, 1926. (Különlenyomat a *Kisdédnevelés* LI. évfolyamának 10. számából.) A *Kisdédnevelés* kiadása. (N. 8-r., 16 l.)

Magyar Szemle. Szerkeszti Szekfű Gyula. Bpest, 1927. I. kötet, I. szám. Kiadja a Magyar Szemle Társaság. Megjelenik minden hó közepén. (N. 8-r. 112 l.) — Előfizetés egy évre 12 pengő.

Magyar Ünnepek. Tanügyi havi folyóirat. Felelős szerkesztő: Fungáts Béla. Főszerkesztő: Vicsay Lajos. I. évf., 1. szám. Kistelek, 1927. (N. 8-r. 32 l.) — Előfizetés egy évre 6 pengő.

Protestáns Tanügyi Szemle. Az ág. h. ev. és ref. tanáregyesületek hivatalos közlönye. Főszerkesztő: Borsos Károly. Felelős szerkesztő: Szelényi Ödön. I. évfolyam, 1—3. szám. Mezőtúr, 1927. Borbély Gy. ny. (N. 8-r., 52 l.)

VEGYES.

Pestalozzi a költő. Halála százéves fordulója alkalmából a német pedagógusok a megemlékezések, könyvek és cikkek egész özönével duzzasztották azt a neveléstani irodalmat, amely *Rolle* szerint ma mennyiségileg a német szépirodalmi termést is felülmúlja. Delekat,* Konzelmann, Otto Hunziker, Fritz Huber munkái a termés javához tartoznak, de ha olvasásuk közben magára Pestalozzira és műveire, azok sokszor feltörő lírizmusára, szerzőjüknek a szegényekért, a gyermekért, az emberiségért hevülő szívére s a sok-sok pedagógiai bölcseségre emlékezünk, lehetetlen arra a következtetésre nem jutnunk, hogy ebben a hatalmas Pestalozzi-irodalomban a legnagyobb értékű és legmaradandóbb hatású az az új, kritikai kiadás lesz, amelyet A. Buchanan, E. Spranger és H. Stettbacher rendeznek sajtó alá, s amely az eddig még közzé nem tett Pestalozzi-munkákat is felkutatja és közölni fogja. A még lappangó iratok közül bukkant fel nemrégiben a Messer szerkesztette *Philosophie und Leben* lapjain (1927 július) egy költemény, melyet egy G. Politsch nevű tanító

kapott egy pár éve *Jung-Stilling* egyik dédunokájától s. amelyet kiadója *hochbedeutsamnak* nevez. A költeményt Pestalozzi *Jung-Stillinghez* írta, aki 1787—1803-ig a marburgi egyetemen a pénzügytan tanára volt, de mint szemorvos, főként mint hályog-operatőr is híres lett s akivel Pestalozzi Búrgdorfban 1802 szeptemberében éppen egy operáció alkalmával ismerkedett meg. A költemény ritmus és rím nélküli szabad vers, s mint ilyen belülről feszülő erejével, érzelmi dinamikájával kap meg. A vers vége nehezen olvasható, Messer professzor négy helyen is jelzi a szöveg bizonytalanságát. Fordításunkban egyszerűen a szöveg hű visszaadására törekedtünk.

Jung udvari tanácsos úrhoz.

1802 október 8.

Ártatlan gyermeki keblemben már kalapált a szív: | Nyomorban a nép! Segíteni akartam rajta | s pelyhedző állal, ügyetlenül és minden segítség hiján' | én, az ifjú, munkához láttam, | szegényen és nyomorultan az árvák atyja voltam; | éreztem, hogy az lehetek s megtanultam, hogy az leszek. | Nem tudtam az maradni — | pedig nem voltam más, | nem is lehettem más | és mégsem tudtam az maradni. | Istenem! Harminc hosszú évig semmi se voltam | s mégsem tudtam ismét az lenni, | ami egyetlen vágyam volt. | Istenem! Harminc hosszú évig | nem tudtam újból felvenni a fonalat. | ott, ahol elejtettem s éltem mindaddig | a féreg életét, — amelyet a vándor | lábával széttapos, | anélkül, hogy tudná. | Megáll az eszem, | összetört Énem | nem volt az, ami azelőtt. | Ó Jung — elbuktam, | elvesztettem önmagamat, | csupán a szeretetet nem; | ezt sohasem vesztettem el. | Ha legmélyebb nyomorúságomban újra | csak egy gyermeket is találtam, ölembe vettem | és ránéztem, — ha csak ezt tettem, | fájdalomaimat nem éreztem | s a sötét kétségbeesés | nem tombolt bensőmben. | De erőm elhagyott, s aztán úgy látszott, | hogy elvesztem menthetetlenül, | mindenki számára, | feleségem, gyermekem, | mindenki számára. | Létemnek éjjelen | önmagam haldoklásán | értem azzá, ami vagyok | s mindazzá, amit tettem | és hirtelen felcsillant egy sugár, | hogy ismét az lehetek, | ami mindig óhajításom volt. | Most nekiindultam, mintha mennyei láng | vezérelt volna. | Erős lettem gyengeségemben, | véghez vittem, amit álmodni sem mertem volna; | tanítottam, amit nem tudtam, | utat mutattam, melyet nem ismertem. | A mérleg emelkedni kezdett. | Két év boldogsága kárpótolt | harminc év minden nyomorúságáért. | Megszabadultam, | az árvák atyja vagyok, | vannak gyermekeim. — újra vannak, | lehet szeretnem, újra lehet; | most boldogan csapong a szívem, | de ha most Ön, emberek ismerője, Ön | még megtalálja bennem | békeségem közepett, | a kitörölhetlen vívódás | s a kitörölhetlen önmarcangolás nyomait, | ahogyan én megtalálom, | akkor vegye számba, hogy milyen az emberi természet | s ne hallgasson az emberek szavára. | Nem, nem, nem. Ön — | Ön számbaveszi szenvedésemet | és szeretetemet | és hogy sokáig szenvedtem, | és hogy nagyon szerettem | és hogy hirtelen szabadultam | és hogy az elkábitott. | Ó emberiség, ó atyám! | (*Fájdalmam*) a megszaggatott

s régóta | önvérében fetrengő féreg | olyan, mint a sziklán sütkérező nagy kígyó, | s meg kell neki bocsátani. | Ó atyám! semmit sem akarok már a földön, | de fájdalomban és megsemmisültségemben | ne vonja el tőlem kezét, | hogy magasztos törekvéssel | szívemet Istenhez emelhessem | s a tökéletesség felé, mely után | úgy — de úgy epedek. *Pestalozzi.*

A zárjelbe tett *fájdalmam* szót a nehezen olvasható, kétes szöveg értelmessé tételére voltam kénytelen betoldani. A szöveg hitelességét a vers végén Jung-Stilling igazolja, s a levél kétségtelen eredetiségét Messer is megállapítja.

Aki a *Wie Gertrud ihre Kinder lehrt* és a *Schwanengesang* multba tekintő tépelődéseit ismeri, itt is fel fogja találni Pestalozzit s az ő fájó, érző szívét. A költemény mélyebb átértése és átérzése szempontjából nem lesz érdektelen, ha néhány sort ideállítunk *H. E. Jacob* cikkéből, melyben Pestalozzi írásmódját jellemzi: „Azokban a nagy szünetekben írt, amelyeket nevelői munkássága hagyott neki. A vereségei közti megrendülésekben írt. Az életét szerteszózó helyzetek alkalmával visszavonulás közben írt s néha a mondat-szerkesztésben meg lehet érezni a testi kimerültséget, az izmok sirását. Azután hirtelen megérzi az ember, hogy ütközetben van, új hadállásba vonulást fedező ütközetben; és hogy Pestalozzi hamarosan újból abbahagyja az írást s újra iskolát alapít, hogy legyen tető a gyermekek feje fölött, hogy a szivacsot és krétát fogja vezetgetni s hogy a falitábla mellett fog szikrát szórni magából. Ez az ember, aki alig ügyelt az írás mesterségére, csak úgy mellesleg egyike lett a legnagyobb német íróknak. Mellesleg; valóban? Honnan vehette ez a kis, kapkodó ember — aki egy tanórát alig tudott úgy vezetni, hogy felnőtt hallgatók gúnykacajának prédája ne legyen — ezt a nagyszerű erőt az íráshoz, el sem tudjuk gondolni, hacsak az energia megmaradásának elvét segítségül nem hívjuk. Pestalozzi ereje a bukásból s abból a visszapillantásból ered, amelyet pedagógiai működésének meredek falai szereznek neki. Mert csak az ráz meg, aki meg van rázkódva s csak az, aki összetörik, tör össze másokat is.”

Ha a magyar olvasó ilyen szemmel nézi Pestalozzi költeményét, talán nyereségnek fogja érezni, hogy megismerhette. *Trócsányi Dezső.*

Pestalozzi képmásai. Folyóiratunk múlt számát Pestalozzinak arcképe díszítette, amely hű mása a Tavasy-féle *Nevelési Emléklapok* 1. füzetében megjelent képnek. Ezt pedig a művésznek sajátkezü jegyzése szerint Barabás Miklós rajzolta 1846-ban. Joggal merülhet itt fel az a kérdés, hogy honnan vette Barabás a kép mintáját, minthogy Pestalozzit nem ismerte. Ennek nyomára egy véletlen vezetett. Társaságunk tiszteletbeli tagja, dr. Schneller István, ugyanis felhívta figyelmemet egy az ő birtokában levő német munkára, amelynek Pestalozzi-képe feltűnően hasonlít a Barabáséhoz. A német képen, amelyen hiányzik a művész kézjegye, Pestalozzi tekintete ugyan kissé merév, a Barabás-képen enyhébb, jóságosabb, de egyébként minden hajszálnyira egyezik. Az illőtő munka teljes címe a következő: *Heinrich Pestalozzi. Züge aus dem Bilde seines Lebens und Wirkens etc. Zur Feier des hundert-*

jährigen Geburtstages. Von D. Karl Justus Blochmann. Geh. Schulrat und Professor (Dresden, gedruckt auf Kosten des Herausgebers, 1846, X + 180 S., mit Portrait und Abbildungen). Ennek az arcképnek régibb öse a Schweizerische Lehrerzeitungban 1927 február 12. (7. sz.) megjelent kép, amely Schoenernek az aarai kormányzósági épületben őrzött eredeti olajfestménye alapján készült. — Itt jegyzem meg, hogy a szegényháztéri áll. óvónőképző-intézet egyik gyakorló-termének falán Pestalozzinak ceruzával rajzolt arcképére bukkantam, amely vagy négyszeres nagyításban mutatja a most említett német, illetőleg Barabás-féle képet; jelzése: *Komjáthy György. 1863 jan. 8.* — A nálunk forgalomban levő Pestalozzi-képek egy további nyoma a következő. Rapos József az országos kisdédóvás ügyében időnként nyomtatott rölapokat küldött szét. Egy ilyen 1863 július 20-án kelt s 15 lapra terjedő *IV. Ertesztés* 3. lapján az óvóintézeti „nevelési könyvtárak” számára megküldendő művek között felsorolja: 20. Bezerédy Amália arcképét. 21. Pestalozzi arcképét. Minthogy ezekre még nem akadtunk rá, bővebben róluk nem nyilatkozhatunk. Dr. H. Stettbacher, a zürichi Pestalozzianum igazgatója, közli velem, hogy a közel jövőben Pestalozzi és körének képmásaiból külön album fog megjelenni, amelybe a magyar vonatkozású képeket is fel óhajtáná venni. Ebbeli megtisztelő felkérésének már saját érdekünkben is minél jobban igyekeztem eleget tenni a felkutatott képek fényképeinek megküldésével. *kf.*

Pestalozzianum. A *Schweizerische Lehrerzeitung* mellékleteként időnként megjelenő *Pestalozzianum* folyó évi júliusi száma cikket közöl *Kemény Ferenc* tagtársunk tollából: *Gräfin Therese Brunszvik, die ungarische Vorkämpferin für Pestalozzi's Ideen* (Brunszvik Teréz grófnő, Pestalozzi eszméinek magyar előharcosa) címmel. Az öt lapra terjedő cikk, amelyet a Lampi és Barabás készített arcképek és a budai családi ház képe díszítenek, dióhéjban ismerteti a grófnőnek életét s áldásos tevékenységét, végül pontokba foglalja az ebből leszűrhető s mindmáig időszerű pedagógiai irányelveket. A cikk, mint ugyanott olvassuk, tájékoztató bevezetője egy nagyobb, a grófnőt behatóan méltató tanulmánynak, amely a *Pestalozzi-Studien* c. vállalatban fog megjelenni.

A Harmadik Egyetemes Tanügyi Kongresszus elhalasztása. A kongresszus Előkészítő Bizottsága az alábbi felhívással fordul a magyar tanárokhoz és tanítókhoz:

Kedves Kartársak!

Tanárok! Tanítók!

1926 február 4-én bocsátottuk ki Felhívásunkat a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus megszervezése érdekében, jelezvén, hogy a kongresszust folyó évi július hó első felében szándékozzunk megtartani.

A kongresszus összehívása ma is változatlanul megokolt: rendezni kell a magyar közoktatásügy terén fömerült különböző törekvéseket s az újabb idők követelményeinek megfelelően irányítást kell nyújtani a jövőre nézve. Az 1896-ban megtartott II. Egyetemes Tanügyi Kongresszusnak nagy távol-

sága is kötelez bennünket olyan nagyszabású mozgalom megindítására, mely az eltelt három évtized közoktatásügyi eredményeit revízió alá veszi.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus előkészítése már másfél év óta folyik. Különösen az utóbbi hónapokban kifejtett lelkes munkakészség arra enged következtetni, hogy ez a kongresszus még a hátralévő rövid idő alatt is a magyar oktatóvilágnak érdemleges megnyilatkozásává válnék. *Az Előkészítő Bizottság Elnöksége mégis úgy határozott, hogy a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus megtartását elhalasztja a jövő iskolai évre*, mert azt akarja, hogy a nagygyűlésen és a szakosztályokban szóba kerülő kérdések tárgyalása még alaposabban és részletesebben előkészítettessék.

Kétségtelen, hogy a hátralévő két hónap alatt mindenre kiterjedő gondosságunkat már nem vihetjük olyan mértékben bele a nekilendült egyetemes készülődésbe, ahogyan szeretnők. Az iskolaévet záró gondok, meg egyéb körülmények is most már lázas sietséggé fokoznak a kongresszus megnyitását. Ez pedig nem volna kívánatos, mert nem a mindenáron való kongresszustartás a célunk, hanem az, hogy minél egységesebb, a viszonyoknak minél megfelelőbb s minél alaposabban megokolt határozatai legyenek a nagygyűlésnek.

Az előkészületek hosszabb ideje sohasem volt az ügy rovására. Világosan bizonyítja ezt az 1896-ban megtartott II. Egyetemes Tanügyi Kongresszus előkészítése is, mely három évig tartott. Evvel a halasztással annak az utóbbi időben több oldalról felhangzott kívánságnak is törekszünk megfelelni, hogy a kongresszus lehetőleg husvét vagy pünkösd táján, még az iskolai év folyamán tartassék meg.

A halasztás következtében természetesen érvényben marad minden eddig történt előkészület és intézkedés. A megkezdett munka egy pillanatra sem szünetel: mindenki a helyén van és a helyén marad, a kongresszus sikeréhez fűződő felelős kötelességérzéssel.

Alkalmunk lesz evvel az elhalasztással a kongresszusi kiállítás rendezésének gondolatát jóval hatékonyabban valóra váltani. A szakosztályok foglalkoztatására, az egyes szakosztályok közös vagy rokonkérdéseinek elbírálására, a propaganda és a rendezés teendőinek minél gondosabb keresztülvitele is most már bővebb idő áll rendelkezésre.

Kérjük tehát a kedves Kartársakat, hogy szíves közremunkálásukkal a másfél év óta folyó előkészületben továbbra is résztvenni és a kongresszusban kifejezésre jutó együttérzés érdekében minden lehető elkövetni méltóztassanak.

Kérjük a tisztelt Kartársakat ennek az elhalasztás okát feltüntető tájékoztatónak tudomásulvételére, egyúttal a kongresszus iránt megnyilatkozó lelkes rokonérzés fokozására. *Az eddigi előkészület nyomán már ezerhat száz tag jelentkezett.* Maga ez a körülmény nemcsak a kongresszus időszertűségét és szükségességét hirdeti, hanem azt is, hogy a tanítótság és tanárság teljes egyetértéssel törekszik magasabb céljainak elérésére.

A Harmadik Egyetemes Tanügyi Kongresszus Előkészítő Bizottsága nevében hazafias üdvözléttel:

Budapesten, 1927 május 11-én.

Simon Lajos s. k.
főtítkár.

Kornis Gyula dr. s. k.
elnök,
egyetemi nyilv. r. tanár.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus Előkészítő Bizottsága a Ferenc József Tanítók Házában tartotta ülését Kornis Gyula elnöklésével. Jelen voltak: Sebestyénne Stetina Ilona, Mosdóssy Imre, Barkáts Mária, Prágai Mária, Hoffer Imre, Schoditsch Lajos, Lázár Kálmán, Jovicza J. Sándor, Schichtanz Armin, Holló Károly, Ispánovits Sándor, Sólyom János, Böhm Dező, Molnár János, Avar Gyula, Édes Jenő, Pintér Jenő, Tóth Árpád, Végh József, Párvy Endre, Ölvéczy Pál, Háros Antal, Petridesz Jenő, Novágh Gyula, Csontea Győző, Nagy Pál, Laurentzy Vilmos, Herodek Károly, Stelly Gizella, Barton Imre, Áfra Nagy János, Madai Gyula.

Simon Lajos főtítkár beszámolt az Elnökség eddigi munkásságáról. Bejelentette, hogy a Kongresszust a közoktatásügyi miniszter tízezer pengőnyi támogatásban részesítette. A különböző törvényhatóságok, egyházi hatóságok 80—200 pengő segélyt utaltak ki a kongresszus céljaira. A kereskedelmi miniszter pedig félárú vasúti kedvezményt biztosított a kongresszus tagjainak. Vitéz Papp Gyula titkár a szakosztályok munkásságát ismertette. A szakosztályok 14 csoportban, 20 osztályban és 4 alosztályban működnek. Teteleik felölelik az egész magyar közoktatásügyet. A tanítóképzőintézeti szakosztály elnökévé Párvy Endre igazgatót, az ipariskolai csoport elnökévé Schoditsch Lajos igazgatót, főtítkárrá Áfra Nagy János tanárt, az iparostanonciskolai alosztály elnökévé Barton Imre igazgatót, az ipari szakoktatás elnökévé pedig S. Hoffer Imre mérnök-tanárt választották. Osztie Béla a Rendező Bizottság eddigi munkáját és terveit ismertette. Az Előkészítő Bizottság elhatározta egy *Kalauz* kiadását, mely hivatva lesz a kongresszus üléseit, az elszállásolás, az étkeztetés, a szórakoztatás, kiállítás módozatait ismertetni.

Általános tetszéssel fogadta az Előkészítő Bizottság egy oly szövetség gondolatát, mely az összes eddig szétszórta működő tanügyi egyesületeket egy szövetségbe tömörítené.

Egy régi magyarországi tankönyv. A régi magyar nyelvnek egyik legalaposabb ismerője, *Jakubovich Emil* a *Magyar Nyelv* c. folyóiratnak ezévi 1—2. füzetében (a 33—36. lapon) a bécsi cs. és kir. Udvari, most Nemzeti Könyvtárnak két magyar glosszák kódexét ismerteti. Egyikük, a könyvtárnak 4723. számú, 1463-ból való *Sermones de tempore* stb. című latin papírkódexe. neveléstörténeti szempontból is igen becses, mert Esztergomban teológiai tanítás céljára szolgált. Ez a kódex a legrégebb fennmaradt hazai tankönyvek közé tartozik. „Megtudjuk belőle, hogy az esztergomi papnövéndékek részint prózában, részint jól rimelő, alliterációs versekben tanulták az egyházi naptár-számlítást, hitágazatokat, parancsolatokat stb.“